

**1980 SONRASI TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDEKİ
GELİŞMELER, KRİZLERİN SEKTÖR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ
VE İYİLEŞTİRİCİ ÖNERİLER**

Melek ACAR BOYACIOĞLU*

**THE RECENT DEVELOPMENTS AND THE EFFECTS OF CRISES
ON THE TURKISH BANKING SECTOR AND SOME SUGGESTIONS
FOR IMPROVEMENT**

ABSTRACT

In this paper the recent developments in the Turkish banking sector after 1980 are being examined. The effects of April 1994, November 2000 and February 2001 crises are analysed. In the framework of restructuring program, the financial, operational reorganisation of state owned banks and banks handed over to the fund have been evaluated. Furthermore the measures which are taken to strengthen the financial structure of private banks are being focused on. Finally the future of the Turkish banking sector is being evaluated and some suggestions for improvement are being made. Some of these suggestions are as follows: Banks should concentrate mainly on their fundamental activities. Besides they should strengthen their financial structure by means of raising their capital, finding new shareholders and through mergers and acquisitions. Last but not least, topics such as asset & liability management and risk management should be reviewed with great significance.

Key words: *Banking, crises, restructuring program.*

GİRİŞ

Finansal sistem içerisinde önemli işlevleri olan ve finansal aracılık sürecinin en önemli halkasını teşkil eden bankacılık sektörü, ülkemizde zaman içinde birçok sorunlarla beraber belli bir gelişim çizgisi geçirmiş ve bu günlere gelmiştir. Bankala-

---

* Dr., Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü Araştırma Görevlisi.

rımızın çağdaş bankacılık seviyesine ulaşması ve uluslararası bankalarla rekabet edilebilir düzeye gelmesi ülkemiz açısından büyük önem taşımaktadır.

Bu çalışmada 1980 sonrası Türk bankacılık sektörünün gelişimi, yaşanan krizler ve bunların bankacılık sektörü üzerine etkileri, sektöre yönelik olarak başlatılan yeniden yapılandırma programı çerçevesinde, kamu-TMSF bankalarının finansal ve operasyonel açıdan yeniden yapılandırılmaları, özel bankacılık sisteminin daha sağlıklı bir yapıya kavuşturulması konularında atılan adımlar hakkında bilgi verilmekte, sektörün geleceğine ilişkin tahminler yapılmakta ve bazı iyileştirici öneriler sunulmaktadır.

1. 1980 SONRASI TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜ

Türkiye’de 24 Ocak 1980 kararları sonrasında dışa açılma, serbest pazar ekonomisine geçiş ve liberalleşmeden en çok etkilenen ve değişim içine giren sektörlerden birisi de bankacılık sektörü olmuştur. 1980’li yıllarda bankacılık sektöründe uygulanan serbestleşmeye yönelik politikaların temel unsurları aşağıdaki şekilde özetlenebilir: Seçici kredi politikalarının kaldırılması, faiz oranlarının serbest bırakılması ve reel olarak pozitif düzeye erişmesinin yolunun açılması, sektöre yeni banka girişlerinin kolaylaştırılması, yabancı bankaların Türkiye’de faaliyet göstermeleri için uygun bir ortamın hazırlanması¹. Bunların dışında bankacılık sektörünün uluslararası piyasalardan fon tedarik etmesi serbest bırakılmış, sektörde yer alan bankaların yabancı para cinsinden işlem yapmalarına izin verilmiş, bankaların uluslararası kriterlere uygun yapılanma içerisine girmesine yönelik yasal düzenlemeler yapılmıştır². 1990’larda banka kurmanın aşırı derece kolaylaştırılması sonucu bankalar hızla çoğalmış, sayıları 80’leri bulmuş (bkz. Tablo1) ve aktif büyüklükleri de yükselmiştir³. Ayrıca istihdam, hizmet çeşitliliği ve teknolojik altyapı konularında hızlı bir gelişme süreci yaşanmıştır⁴.

¹ Fikret Çankaya, Mehmet Öz, Türkiye’de Kamu Bankalarının Özelleştirilmesi, Kamu ve Özel Sermayeli Ticaret Bankalarında Etkinlik ve Verimlilik Analizi, TBB Yayın No. 221, İstanbul, 2001, s. 16.

² Ömer Faruk Çolak, Aslan Yiğidim, Türk Bankacılık Sektöründe Kriz, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, Ekim 2001, s. 14.

³ Abdurrahman Benli, Gökhan Sönmezler, “Türk Bankacılık Sistemi ve Kriz”, İktisat, İşletme ve Finans Dergisi, Sayı 195, Haziran 2002, s.85.

⁴ BDDK, Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı, 15 Mayıs 2001, s.2.

Tablo 1: Banka Sayısı

	1980	1990	1994	1999	2002*
Ticari Bankalar	31	54	55	62	41
Kamu	8	7	6	4	3
Özel	19	25	29	31	21
Yabancı	4	22	20	19	15
TMSF	-	-	-	8	2
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	6	10	12	19	14
Kamu	4	3	3	3	3
Özel	2	4	6	13	8
Yabancı	-	3	3	3	3
Toplam	37	64	67	81	55

Kaynak: BDDK, “Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı: Gelişme Raporu-V”, Kasım 2002, s.1.

(*) 11 Kasım 2002 itibariyle

1980’li yıllarda yaşanan bu olumlu gelişmelere karşın, 1990’lı yıllarda makro ekonomik istikrarsızlık, yüksek kamu kesimi açıkları, kamu bankalarının sistemi çarpıtıcı etkileri, risk algılama ve yönetiminin zayıflaması gibi nedenlerle bankacılık sektörü, üretimi destekleme ve kaynakları uzun vadeli yatırımlara yönlendirme şeklindeki mali aracılık fonksiyonunu etkin bir biçimde yerine getirememiştir. Bu sürecin bir sonucu olarak Türk bankacılık sistemi özkaynak yetersizliği, küçük ölçekli ve parçalı bankacılık yapısı, kamu bankalarının sistem içindeki payının yüksekliği, zayıf aktif kalitesi (kredi yoğunlaşması, grup bankacılığı ve risklerinin yoğunluğu, kredi ve karşılıklar arasındaki uyumsuzluk), piyasa risklerine aşırı duyarlılık ve kırılganlık (vade uyumsuzluğu, açık pozisyon), yetersiz iç kontrol, risk yönetimi, şeffaflığın eksikliği ve kurumsal yönetim şeklinde sıralanabilecek yapısal zayıflıklarla karşı karşıya kalmıştır⁵.

Son 15 yılda büyüme ve reel faiz oranlarında ortaya çıkan dalgalanma, kronik enflasyon, süregelen kamu açıkları ve ödemeler dengesi krizleri şeklinde görülen makro ekonomik istikrarsızlık, yüksek kredi, ülke ve döviz kuru risklerine neden olurken, vade yapılarının oldukça kısılmasını da beraberinde getirmiştir. Özellikle kamu borçlanması ve kronik enflasyon esasen yeterli büyüklük ve derinliğe sahip olmayan bankacılık sisteminin temel fonksiyonunu yerine getirmesini güçleştirmiş⁶, aktif-pasif yönetimini olumsuz yönde etkilemiş ve bankaların temel gelir kaynaklarının asıl faaliyet alanları olan bankacılık yerine açık pozisyonlardan elde edilen

⁵ BDDK, Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı: Gelişme Raporu, 23 Temmuz 2002, s.4.

⁶ Osman Tunaboğlu, “Enflasyonla Mücadele ve Banka Sistemimizin Durumu”, Asomedy Dergisi, Ocak 2001, s. 10.

arbitraj gelirlerine yönelmesine neden olmuştur⁷. Yüksek enflasyon sadece artan para tutma maliyetine bağlı olarak bankacılık aktivitesini artırmakla kalmamış, aynı zamanda yüksek karlılığa da neden olmuştur⁸. Böylelikle çok sayıda küçük banka faizden yüksek gelirler elde ederek ayakta kalabilmiştir⁹. Makro ekonomik alandaki belirsizlikler, vergi ve yönetsel faktörlerle de birleşerek ciddi bir vade uyumsuzluğuna da neden olmuştur. Ayrıca kamu bankalarının sistemdeki ağırlığı, yüksek miktardaki görev zararları ve fonlama ihtiyacı bir yandan kredi hacminin daralmasında önemli bir etkiye neden olurken, diğer yandan piyasalar üzerinde yarattığı likidite baskısı ile, gerek nominal, gerekse reel faizlerin yükselmesine yol açmıştır¹⁰ ve sonuç olarak da sistemdeki çarpıklıklar artmıştır.

1990'ların başından itibaren bankacılık sektöründe devlet eliyle ve büyük oranda kamu kağıtlarından elde edilen karlarla hizmetler sürdürülmüştür. Asli görevi mevduata makul düzeyde faiz verip, söz konusu mevduatı reel sektöre kredi şeklinde kullanırmak olan bankacılık sektörü, yüksek reel faizlerle kamuyu finanse etmiştir¹¹.

Tüm bunlara ilaveten bankacılık sistemi ile ilgili mevzuatta sık sık yapılan değişiklikler, uluslararası temel bankacılık ilkelerinden sapmalar, uluslararası muhasebe uygulamalarına göre farklılıklar, bağımsız denetim uygulamalarındaki sorunlar, saydamlığın sağlanamamış olması ve denetim sonuçlarının karar aşamasına geçirilememesi olumsuzluklara neden olan diğer önemli faktörlerdir¹².

2. NİSAN 1994, KASIM 2000, ŞUBAT 2001 KRİZLERİ¹³ VE BUNLARIN BANKACILIK SEKTÖRÜ ÜZERİNE ETKİLERİ

Yukarıda değinilen yapısal sorunlar bankacılık sektörünü iç ve dış şoklara karşı oldukça duyarlı ve kırılgan hale getirmiştir. Sektör 1994 yılında Türkiye ekonomisinde yaşanan kriz sonucunda önemli kayıplarla karşı karşıya kalmış ve sonuçta üç banka tasfiye sürecine alınmıştır.

1994 ekonomik kriz sonrası bankacılık sektörüne karşı azalan güveni tekrar sağlamak amacıyla, tasarruf mevduatları %100 devlet garantisi altına alınmıştır. Bu durum başta bankacılık olmak üzere tüm ekonomiye zarar vermiş, bir yandan hak-

⁷ C. Emre Alper, M. Hakan Berument, N. Kamuran Malatyali, "Enflasyonla Mücadele Programı ve Türk Bankacılık Sektörünün Yapısı", *Active Bankacılık ve Finans Dergisi*, Mart-Nisan 2001, s. 42.

⁸ Refik Erzan, Cevdet Akçay, Reha Yolalan, "Kuşbakışı Türk Bankacılık Sektörü", *Active Bankacılık ve Finans Dergisi*, Mart-Nisan 2001, s.19.

⁹ Alper, Berument, Malatyali, a.g.m., s. 48.

¹⁰ Tunaboşlu, a.g.m., s.10.

¹¹ Ekonomistler Platformu, "Krizden-Yarına Bankacılık Sistemi/Ekonomistler Platformu Önerileri", www.ekonomistler.com, s. 3.

¹² Akın Akbaygil, TBB'nin 44. Genel Kurulu'nda Açılış Konuşması, www.tbb.org.tr, s. 2.

¹³ Bankacılık sektöründeki krizler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Morris Goldstein; Philip Turner (Çev. Ali İhsan Karacan), *Yükselen Ekonomilerde Bankacılık Krizleri, Kökenler ve Politika Seçenekleri*, Dünya Basınevi, İstanbul, Ocak 1999.

sız rekabete yol açarken, diğer yandan bankaların riskli alanlara yönelmesini teşvik etmiş, sistemin etkinliğini olumsuz yönde etkilemiş ve sektörde piyasa disiplininin sağlanmasında önemli bir engel teşkil etmiştir¹⁴. Ayrıca sistemdeki ahlaki rizikoyu (moral hazard) artırmış ve yatırımcıların risk/getiri bilinci çerçevesinde yatırım yapmalarını engellemiştir¹⁵. Bankalar mevduata yüksek oranlı faizler vermişler ve bu durum kredi faiz oranlarına da yansımış, sonuç olarak da reel sektörün kullandığı kredinin maliyeti artmıştır. 1 Haziran 2000 tarih ve 24066 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Sigortaya Tabi Tasarruf Mevduatı ile Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonunca Tahsil Olunacak Primler Hakkında Karar ile mevduatlar % 100 devlet garantisinden çıkarılmıştır¹⁶. 1 Ocak 2000 tarihine kadar uygulanmak üzere mevduatın 100 milyar TL’na, 1 Ocak 2001 tarihinden itibaren uygulanmak üzere 50 milyar TL’na kadar olan kısmı sigorta kapsamına alınmıştır.

1994 krizinin olumsuz etkileri kısa sürede atlatılmıştır. Ancak, daha sonraki dönemde Uzakdoğu ve Rusya krizleri ile 1999 yılında yaşanan deprem felaketleri nedeniyle Türkiye ekonomisindeki ciddi daralma bankacılık sektörünü de olumsuz yönde etkilemiştir. Söz konusu olaylardan sonra sektörde yer alan bankalar yüksek riskli bir ortamda faaliyetlerini sürdürmüşlerdir.

Bunun dışında Türk bankacılık sektöründeki yasal ve kurumsal düzenlemelerin değişen koşullara ve uluslararası standartlara uyumlaştırılması çerçevesinde 18 Haziran 1999’da yürürlüğe giren 4389 Sayılı Bankalar Kanunu önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bu kanun uyarınca 23 Haziran 1999 tarihinde (bankaların faaliyete başlamaları, faaliyetlerinin izlenmesi, denetlenmesi, denetim sonuçlarının karara bağlanması, faaliyetlerinin sona erdirilmesi ile ilgili kararların alınması ve uygulanması amacıyla¹⁷) kamu tüzel kişiliğine haiz, idari ve mali özerkliğe sahip olarak Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu kurulmuş ve Hazine Müsteşarlığı’nın bankacılıkla ilgili görevlerini bu kuruma devretmesiyle 31 Haziran 2000’de resmen faaliyete geçmiştir. Kurumun temel hedefleri; bankacılık sektörünün etkinliğini ve rekabet kabiliyetini artırmak, sektöre güveni kalıcı kılmak, sektörün ekonomi üzerinde yaratabileceği zararları asgariye indirmek, sektörün dayanıklılığını geliştirmek ve tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerini korumak olarak açıklanmıştır.

İlgili kanun ile ayrıca banka sahibi olmak ve banka kurmak zorlaştırılmıştır. Geri dönmeyen kredilerden kaynaklanan risklerini en aza indirmek amacıyla kredi plasmanına yeni sınırlamalar getirilmiştir. Bankaların sermaye yetersizliğine düşmesi halinde uygulanan yaptırımlar daha da ağırlaştırılmıştır ve risk izleme birimi bankalar için zorunlu tutulmuştur¹⁸.

¹⁴ Gazi Erçel, “IMF İle Yapılan Stand-By Anlaşması Çerçevesinde Türk Bankacılık Sektörünün 1999 ve 2000 Yılına Dönük Değerlendirmesi”, Basın Açıklaması, Ankara, 12 Haziran 2000, s.75.

¹⁵ Sinan Gümüşdiş, “Bankaların Risk Yönetimi Anlayışlarını Hızlı Bir Şekilde Değiştirmeleri Gerekir”, Asomedy Dergisi, Ocak 2001, s. 19.

¹⁶ Çankaya, Öz, a.g.e., s. 19-29.

¹⁷ TBB, Bankalarımız 2000, Mayıs 2001, s. I-11.

¹⁸ Çolak, Yiğidim, a.g.e., s. 11.

19 Aralık 1999 tarihinde de 4491 sayılı Bankalar Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile 4389 sayılı Bankalar Kanunu'nun bazı maddeleri değiştirilmiştir. Yapılan düzenlemeyle BDDK'nın oluşumu ve işleyişi, genel risk ve kredi sınırları, mevduat sigorta fonunun kapsamı, yapılanması ve özel finans kurumlarına ilişkin yeni kurallar getirilmiştir. 2000 yılında da bankacılık sektöründe bir dizi yenilik yapılarak sektörü daha sağlıklı bir yapıya kavuşturma girişimleri devam etmiştir. Örneğin, 26 Ağustos 2000 tarihinde Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Yönetmelięi çıkarılarak bu yönde önemli bir adım atılmıştır.

2000 yılında bankacılık kesiminin likidite, faiz ve kur risklerine karşı duyarlılığının arttığı bir dönemde Kasım 2000 krizi patlak vermiştir. Likidite yetersizliğinden kaynaklanan bu kriz sonucunda faiz oranlarının önemli ölçüde yükselmesi, bankaların mali yapılarını daha da bozmuştur. Kasım krizi sonrası alınan önlemlerle mali piyasalardaki dalgalanmalar kısmen giderilmiş, ancak sistem kendisini toparlamaya fırsat bulmadan 2001'de yaşanan gelişmeler bankacılık sistemini tekrar sarsmıştır. Bunun nedeni, bankacılık sisteminde kronik hale gelen mali bünye zafiyeti olmuştur¹⁹. Şubat 2001 kriziyle uygulanmakta olan istikrar programı çerçevesinde kur çıpası sistemi terk edilerek TL dalgalanmaya bırakılmıştır²⁰. TL'nin aşırı değerlenmesi ve yüksek cari açık gibi nedenlerle alt yapısı oluşan ekonomik kriz, siyasi sorunların tetiklemesiyle patlak vermiştir²¹. Söz konusu gelişmeler sonucunda bankacılık sektörünün içinde bulunduğu sorunlar ağırlaşmakla kalmamış, ayrıca yeni problemler de ortaya çıkmıştır. Kasım krizi sonrasında likidite ve faiz riski nedeniyle sorunlar yaşayan sektör, Şubat krizi sonrasında ilave olarak kur riskinden kaynaklanan zararlarla da karşı karşıya kalmıştır.

Kasım 2000-Şubat 2001'de yaşanan krizler, bankaların varlıklarının önemli bir kısmını oluşturan Devlet İç Borçlanma Senetleri (DİBS)'nin değerlerini düşürmüş, mevduata verilen faiz oranlarını yükseltmiş ve döviz borçları olan bankalar sabit kurdan dalgalı kura geçilmesi nedeniyle bu borçlarından dolayı çok daha büyük meblağlar ödemek zorunda kalmışlardır. Bunun sonucunda karlılık gerilemiş, bazı bankaların sermayeleri büyük ölçüde erimiş ve de bankalar kredi verme fonksiyonlarını yerine getiremez hale gelmişlerdir. Tablo 2 ve Tablo 3'de krizlerin bankacılık sektörünün karlılık ve sermaye yapıları üzerindeki olumsuz etkileri gösterilmektedir.

¹⁹ Akbaygil, a.g.m., s. 2.

²⁰ BDDK, Bankacılık Sektörü Değerlendirme Raporu, Ekim 2001, s. 1.

²¹ Benli, Sönmezler, a.g.m., s. 84.

Tablo 2: 1999-2001 Yılları Arasında Bankacılık Sektöründe Karlılık (%)

	Aralık 1998	Aralık 1999	Aralık 2000	Aralık 2001
Ortalama Aktif Karlılığı	2.7	-0.6	-3.6	-3.8
Kamusal Sermayeli Bankalar	0.8	1.5	-0.6	0.0
Özel Sermayeli Bankalar	5.6	5.6	0.9	-4.7
Yabancı Bankalar	7.1	8.2	0.7	7.8
Ortalama Özkaynak Karlılığı	45	-15	-90	-70
Kamusal Sermayeli Bankalar	20.0	48.2	-21.5	-0.8
Özel Sermayeli Bankalar	70.8	65.2	9.6	-69.5
Yabancı Bankalar	107	124	11	92

Kaynak: TBB, "Türkiye Ekonomisi ve Türk Bankacılık Sistemi: TBB'nin Değerlendirme ve Önerileri", TBB Bankacılar Dergisi, Sayı 43, Aralık 2002, s. 12.

Sektörün zararı diğer gelirler arındırıldığında çok yüksek düzeylere ulaşmaktadır. Enflasyon muhasebesi uygulanmadığından uzunca süredir yüksek enflasyon ortamında çalışan bankaların karlılık performansının çok iyi olmadığı görülmektedir. Karlılığın düşük olması nedeniyle bankalar sorunlu krediler için yeterli karşılık ayıramamışlar ve sermayelerini güçlendirememişlerdir.

Tablo 3: 2000-2001 Yılları Arasında Bankacılık Sektöründe Özkaynaklar

Milyon Dolar	Aralık 2000	Aralık 2001
Sermaye	18.011	12.045
-Zarar	10.497	7.476
+Kar	3.205	1.523
Toplam Özkaynaklar	10.719	8.250
Özel Sermayeli Bankalar	10.102	3.626
Toplam Aktifler	154.947	115.020
T. Özkaynaklar/T. Aktifler (%)	6.9	7.2

Kaynak: TBB (Aralık 2002), a.g.m., s. 11.

Krizlerin etkisiyle büyüyen zararlar banka sermayelerinin reel olarak erimesine neden olmuştur. Aralık 2000'de 10.7 milyar dolar özkaynaklar 2001'de 8.3 milyar dolara gerilemiştir. Özel sermayeli bankaların özkaynakları 10 milyar dolardan 3.6 milyar dolara düşmüştür.

Bu dönemde bankalar yatırımlarını ve pasiflerini finanse etmek için yurtdışından kredi almışlar ve sonuçta 2001 yılında yaşanan devalüasyondan açık pozisyondayken büyük oranda sermaye erimesiyle çıkmışlardır. Bu noktada bankacılık

sektörünün açık pozisyon riski taşımak ve riskten korunma mekanizmalarını geliştirememek şeklinde iki önemli hatası olmuştur²².

3. BANKACILIK SEKTÖRÜNDE YENİDEN YAPILANDIRMA PROGRAMI ÇERÇEVESİNDE GERÇEKLEŞEN GELİŞMELER

Kur rejiminin terk edilmesi nedeniyle ortaya çıkan güven bunalımı ve istikrarsızlığı ortadan kaldırmak, ekonominin yeniden yapılandırılmasına yönelik altyapıyı oluşturmak amacıyla “Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı” uygulamaya konulmuştur. Bu programın temel unsuru; bankacılık sektörünün yapısal sorunlarını kalıcı bir şekilde çözmek, sistemi sağlıklı ve dünya ölçeğinde rekabet edebilir bir yapıya kavuşturmak amacıyla yeniden yapılandırmak olarak belirlenmiştir²³.

“Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı” çerçevesinde “Bankacılık Sektörünün Yeniden Yapılandırılması Programı”nın temel amacı; kamu bankalarını mali sistem içinde bir istikrarsızlık unsuru olmaktan çıkarmak, TMSF bünyesindeki bankaların sorunlarını en kısa sürede çözüme kavuşturmak ve yaşanan krizlerden olumsuz yönde etkilenen özel bankaların sağlıklı bir yapıya kavuşmalarını sağlayacak düzenlemeleri gerçekleştirmektir²⁴. Yeniden yapılandırma programı, kamu, özel ve fondaki bankaların mali ve operasyonel yapısının güçlendirilmesine yönelik uygulamalar ile bankacılık sektöründe gözetim ve denetimin etkinliğini artıracak, sektörü daha etkin ve rekabetçi bir yapıya kavuşturacak yasal ve kurumsal düzenlemeleri içermektedir²⁵.

Bankaların yeniden yapılandırılmasında finansal, operasyonel ve yapısal araçların kullanılması öngörülmektedir. Finansal araçlar, acil sorunlara hitap etmekte ve genellikle bankalara doğrudan mali transferleri kapsamaktadır. Operasyonel araçlar, yönetim, banka etkinliği ve karlılığına odaklanmakta, yapısal araçlar ise sektörel düzeyde sorunların altında yatan nedenleri ele almaktadır²⁶. Bu araçlar aşağıda açıklanmaktadır.

3.1. Kamu Bankalarının Yeniden Yapılandırılması

Türk kamu bankaları popülist politikalara malzeme edilmiş, verimsiz istihdam ve akılcı olmayan yönetimle günden güne güçlerini kaybederek kırılgan yapılarıyla faaliyet göstermişlerdir²⁷. Kamu bankalarına, yasal ve yönetsel farklılıklardan dolayı verilen bir takım ayrıcalıklar ve yükümlülükler sektörde haksız rekabete yol açmıştır. Özellikle yasal düzenlemelerle kamu bankalarına bankacılık dışında verilen görevler, bu bankaların kaynak ve faaliyetlerinin verimli olmayan alanlara yönelme-

²² Ekonomistler Platformu, a.g.m., s. 3.

²³ BDDK (15 Mayıs 2001), a.g.e., s. 9.

²⁴ BDDK (15 Mayıs 2001), a.g.e., s. 13.

²⁵ BDDK (15 Mayıs 2001), a.g.e., s.13.

²⁶ Ekonomistler Platformu, a.g.m., s. 15-16.

²⁷ Ekonomistler Platformu, a.g.m., s. 8.

sine ve rekabet güçlerinin zayıflamasına neden olmuştur²⁸. Sonuçta kamu bankalarının borçlanma ihtiyaçları artmış ve taşıdıkları risk seviyeleri yükselmiştir²⁹.

Kamu bankalarının yeniden yapılandırılmasına yönelik program, öncelikle finansal ve operasyonel yapının iyileştirilmesi, nihai olarak ise bu bankaların özelleştirilmesi hedefi çerçevesinde yürütülmektedir. Programın 25 Kasım 2003 tarihine kadar tamamlanması planlanmaktadır. Bu süreçte ilk adım bu bankaların yönetimini ortak yönetim kuruluna devretmek olmuştur. Bu çerçevede kamu bankalarını yeniden yapılandırma ve özelleştirmeye hazırlama yetkisi Ortak Yönetim Kurulu'na verilmiştir.

3.1.1. Finansal Açıdan Yeniden Yapılandırma

Kamu bankalarının finansal açıdan yeniden yapılandırılması; (1) görev zararları alacaklarının tasfiyesi, (2) kısa vadeli yükümlülüklerin azaltılması, (3) kamu bankalarına sermaye desteği sağlanması, (4) mevduat faizlerinin piyasa faizlerine uyumlu hale getirilmesi ve (5) kredi portföyünün etkin yönetimi alanlarında yoğunlaşmıştır.

2001 yılı içinde 23 katrilyon lira tutarında özel tertip tahvil vermek suretiyle bu bankaların görev zararı alacakları ve bu zararlara tahakkuk etmiş faiz tutarının tamamı tasfiye edilmiştir. Bunun yanı sıra, yeni görev zararı oluşumunun engellenmesine yönelik düzenlemeler de yapılmıştır³⁰. Kamu bankaları aracılığıyla sağlanacak destekler için ihtiyaç duyulan kaynakların bütçeye konulması ve bunların kamu bankalarına önceden aktarılması uygulaması başlatılmıştır. Kısa vadeli yükümlülüklerin önemli ölçüde azaltılması ve sermaye yapısının güçlendirilmesi ile birlikte kamu bankalarının sistemdeki olumsuz etkileri azaltılmış ve bu bankaların mevduat faizleri genel faiz oranlarındaki düşüğe paralel bir gelişme göstermiştir³¹.

3.1.2. Operasyonel Açıdan Yeniden Yapılandırma

Kamu bankalarının operasyonel açıdan yeniden yapılandırılması programı, bu bankaların organizasyon, teknoloji, ürün, insan kaynakları, krediler, mali kontrol, planlama, risk yönetimi ve hizmet yapısının çağdaş bankacılığın ve uluslararası rekabetin gereklerine göre yapılandırılmasını amaçlamaktadır³².

Yeniden yapılandırma kapsamında kamu bankaları; müşteri odaklı, kar orijinli, dengeli büyümeye dayanan bir organizasyon yapısına kavuşturulmuştur. Kamu bankalarının şube ve personel sayılarının rasyonelize edilmesi yönünde de önemli adımlar atılmış³³, personel emekliliğe teşvik edilmiştir. Ayrıca Emlak Bankasının bankacılık lisansı 6 Temmuz 2001'de BDDK tarafından iptal edilmiş ve Ziraat Bankası'na devredilmiştir.

²⁸ Benli, Sönmezler, a.g.m., s. 82.

²⁹ Ekonomistler Platformu, a.g.m., s. 8.

³⁰ BDDK, Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı: Gelişme Raporu, 8 Kasım 2001, s. 8.

³¹ BDDK, Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı: Gelişme Raporu, 6 Şubat 2002, s. 4-5.

³² BDDK (6 Şubat 2002), a.g.e., s. 7.

³³ BDDK (8 Kasım 2001), a.g.e., s. 12.

Tablo 4: TMSF Bünyesine Devredilen Bankalar Listesi

Banka Adı	Hisselerin Fona Geçiş Tarihi	Mevcut Durum
1 T.Ticaret Bankası	06 Kas.97	09.08.2002 tarihi itibariyle bankanın tasfiyesine karar verilmiştir. Tasfiye süreci halen devam etmektedir.
2 Bank Ekspres	12 Ara.98	30.06.2001'de Tefken Grubuna satılmıştır. 26.10.2001'de devir işlemi tamamlanmış olup, faaliyetine Tekfenbank A.Ş. olarak devam etmektedir.
3 İnterbank	07 Oca.99	15.06.2001'de Etibank ile birleştirilmiştir.
4 Esbank	22 Ara.99	15.06.2001'de Etibank ile birleştirilmiştir.
5 Egebank	22 Ara.99	26.01.2001'de Sümerbank ile birleştirilmiştir.
6 Yurtbank	22 Ara.99	26.01.2001'de Sümerbank ile birleştirilmiştir.
7 Yaşarbank	22 Ara.99	26.01.2001'de Sümerbank ile birleştirilmiştir.
8 Sümerbank	22 Ara.99	Birleşik Sümerbank 9.8.2001'de Oyak Grubuna satılmış, Oyakbank ile Sümerbank'ın birleşmeleri 11 Ocak 2002 tarihinde tescil edilmiştir. Faaliyetine Oyakbank olarak devam etmektedir.
9 Bank Kapital	27 Eki.00	26.01.2001'de Sümerbank ile birleştirilmiştir.
10 Etibank	27 Eki.00	Bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izinleri 28.12.2001 tarihi itibariyle kaldırılmıştır. 04.04.2002 tarihinde tasfiye kaldırılarak Bayındırbank ile birleştirilmiştir.
11 Demirbank	06 Ara.00	HSBC'ye satış ve devrine ilişkin sözleşme 20.09.2001'de imzalanmıştır. Devir işlemi 30.10.2001'de tamamlanmıştır.
12 Ulusal Bank	28 Şub.01	17.04.2001'de Sümerbank ile birleştirilmiştir.
13 İktisat Bankası	15 Mar.01	Bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izinleri 07.12.2001 tarihi itibariyle kaldırılmış ve tasfiye süreci başlatılmıştır. 04.04.2002 tarihinde tasfiye kaldırılarak Bayındırbank ile birleştirilmiştir.
14 Sitebank	09 Tem.01	Novabank'a satışına ilişkin hisse devir sözleşmesi 20.12.2001'de imzalanmış, devir işlemi 25 Ocak 2002'de gerçekleşmiştir.
15 Kentbank	09 Tem.01	Bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izinleri 28.12.2001 tarihi itibariyle kaldırılmıştır. 04.04.2002 tarihinde tasfiye kaldırılarak Bayındırbank ile birleştirilmiştir.
16 EGS Bank	09 Tem.01	Bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izinleri 18.01.2002 tarihi itibariyle kaldırılmış olup, Bayındırbank ile birleştirilmiştir.
17 Tarışbank	09 Tem.01	21.10.2002 tarihinde Denizbank tarafından satın alınmıştır. Fiili hisse devri 25.10.2002 tarihi itibariyle tamamlanmıştır.
18 Bayındırbank	09 Tem.01	Varlık yönetimi işlevini yürütecek geçiş bankası olarak yapılandırılmaktadır.
19 Toprakbank	30 Kas. 01	Bankacılık lisansı 30.09.2002 itibariyle kaldırılmış ve Bayındırbank ile birleştirilmiştir.
20 Pamukbank	19 Haz. 02	Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu 22.11.2002 tarihinde satış sürecinin durdurulması kararı almıştır.

Kaynak: BDDK (Kasım 2002), a.g.e., s.22.

3.2. TMSF Bankalarının Yeniden Yapılandırılması

TMSF bankalarının yeniden yapılandırılmasına yönelik strateji (1) TMSF bankalarının devir, birleşme, satış veya tasfiye yoluyla çözümlenmesi (2) finansal ve (3) operasyonel açıdan yeniden yapılandırılması, (4) fon bankalarının sorunlu aktiflerinin yönetimi olmak üzere dört temel unsurdan oluşmaktadır³⁴.

TMSF bünyesindeki bankaların ortak yönetimi sağlanmış, kamu bankaları için uygulandığı gibi Fona devredilen bankaların da piyasalardan gecelik borçlanma ihtiyaçlarının azaltılmasına yönelik 12.4 katrilyon lira özel tertip tahvil verilmiştir. Söz konusu bankaların şube ve personel sayıları azaltılmış, bu şekilde işletme ve personel giderlerinde tasarrufa gidilmiştir. Fon bünyesindeki bankaların birleştirilmesi ve satışı işlemleri gerçekleştirilmiştir. Mali ve mali olmayan iştirakler, araç ve taşınır mallar satılmıştır³⁵. Tablo 4’de Fon bünyesine devredilen bankaların listesi yer almaktadır.

3.3. Özel Bankacılık Sisteminin Daha Sağlıklı Bir Yapıya Kavuşturulması

Özel bankalara yönelik program kapsamında bu bankaların sermaye yapısının güçlendirilmesi, yabancı para açık pozisyonların daraltılması, devir ve birleşmelerin özendirilmesi, sorunlu kredilerin çözümlenmesi, iç kontrol ve risk yönetim sistemleri oluşturulması konularında düzenlemeler gerçekleştirilmiştir³⁶.

Kasım ve Şubat krizleri sonrası artan belirsizlik ve döviz kurlarındaki yüksek oranlı dalgalanmalar, özel bankaların yabancı para pozisyon açıklarını kapatma eğilimlerini artırmıştır. Hazine tarafından Haziran 2001’de gerçekleştirilen iç borç takas işlemi de bu sürece katkıda bulunmuştur.

2001 yılında bankaların ve iştiraklerinin devir ve birleşmelerini kolaylaştırmak yönünde vergi teşvikleri getirilmiştir³⁷. Tablo 5’de devir ve birleşmelere ilişkin gelişmeler gösterilmektedir.

Yeniden yapılandırma programı çerçevesinde özel bankalar şube ve personel sayılarını rasyonalize ederek, otomasyon ve işbirliği konularındaki çabalarını da artırmışlardır.

“Bankacılık Sektörünün Yeniden Yapılandırılması Programı” 31 Ocak 2002 tarihinde yayımlanan 4743 sayılı Kanun çerçevesinde ilave araçlarla güçlendirilmiş ve özel sermayeli bankalara kamu tarafından sermaye desteği sağlanmasının yasal çerçevesi oluşturulmuştur. Bu araçlar, (1) bankaların tahsili gecikmiş alacaklarının tasfiyesini sağlamak ve bu suretle bankaların aktiflerine acıcılık kazandırmak üzere varlık yönetimi şirketlerinin kurulması³⁸, (2) finansal krizler ile birlikte ödeme

³⁴ BDDK (8 Kasım 2001), a.g.e., s. 12.

³⁵ BDDK (6 Şubat 2002), a.g.e., s. 11-15.

³⁶ BDDK (8 Kasım 2001), a.g.e., s. 22.

³⁷ BDDK (6 Şubat 2002), a.g.e., s. 21.

³⁸ 1 Ekim 2002 Tarih ve 24893 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Varlık Yönetim Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik” ile kurulacak olan varlık

gücünü kaybeden reel sektör şirketlerinin faaliyetlerini sürdürmesine imkan sağlayacak borç yapılandırma sistemlerine işlerlik kazandırılması, (3) bankaların yaşanan krizler nedeniyle erozyona uğrayan sermaye yapılarının güçlendirilmesidir³⁹.

Tablo 5: Bankacılık Sektöründe Devir ve Birleşmelere İlişkin Gelişmeler

Devir ve Birleşmeye Konu Olan Bankalar		Yeni Banka	Açıklama
Osmanlı Bankası	Körfez Bankası	Osmanlı Bankası	31 Ağustos 2001 tarihinde Birleşik Türk Körfez Bankası A.Ş., tüm hak, alacak, borç ve yükümlülükleriyle ve tüzel kişiliği sona erdirilmek suretiyle Osmanlı Bankası A.Ş.'ye devredilmiştir.
Garanti Bankası	Osmanlı Bankası	Garanti Bankası	Osmanlı Bankası 14.12.2001 tarihi itibarıyla Garanti Bankası'na devredilmiştir.
HSBC Bank Plc.	Demirbank	HSBC Bank Plc.	Demirbank 14.12.2001 tarihinde HSBC Bank A.Ş.'ye devredilmiştir.
Tefken Yatırım	Bank Ekspres	Tekfen Bank A.Ş.	Bank Ekspres'in Tefken Bank A.Ş.'ye devri 26.10.2001 tarihinde tamamlanmış olup, devir tarihi itibarıyla unvanı Tekfenbank A.Ş. olarak değiştirilmiştir.
Oyak Bank	Sümerbank	Oyak Bank	11 Ocak 2002 tarihinde Sümerbank'ın satışı tamamlanmış ve Oyakbank A.Ş. adı altında faaliyete başlamıştır.
Morgan Guaranty	The Chase Manhattan	JPMorgan Chase & Co	İki bankanın birleşmesi 14.12.2001 tarihinde tescil edilmiştir.
Sinai Yatırım Bankası	T. Sinai Kalkınma Bankası	T. Sinai Kalkınma Bankası A.Ş.	Sinai Yatırım Bankası, 29.03.2002 tarihinde T. Sinai Kalkınma Bankası'na devredilmiştir.

Kaynak: BDDK (Kasım 2002), a.g.e., s. 33.

Bu çerçevede bankaların gerçek mali durumlarının ortaya çıkartılabilmesi için üç aşamalı bir denetim sistemi uygulanmıştır. Bu denetimler sırasıyla; bağımsız denetim kuruluşlarının ilk denetimi, bağımsız denetçilerin uygunluk açısından yaptıkları ikinci denetim ve Bankalar Yeminli Murakıplarının yerinde denetimleridir.

Bu süreç sonunda bankaların (25 bankayı kapsıyor) sermaye ihtiyacının 224 trilyon lira olduğu belirlenmiştir. Söz konusu sermaye açığının, öncelikle bankalarca

yönetim şirketlerine ilişkin usul ve esaslar belirlenerek yasal altyapı tamamlanmıştır. Ayrintılı bilgi için bkz. BDDK (Kasım 2002), a.g.e., s. 33.

³⁹ BDDK, Banka Sermayelerinin Güçlendirilmesi, 11 Ocak 2002, s. 3.

karşılanması uygun görülümüş, gerekli sermayenin tamamının bankalar tarafından temin edilememesi halinde, TMSF katkısının söz konusu olması öngörülmüştür⁴⁰.

İstanbul Yaklaşımı⁴¹ adı altında yapılacak yeniden yapılandırılmalar ve varlık yönetim şirketlerinin faaliyete geçmesi, bankaların sorunlu kredilerin çözümlenmesine yönelik çabalarını destekleyici niteliktedir⁴².

Bankaların gerçek mali durumunun saptanabilmesi için, “Banka Sermayelerinin Güçlendirilmesi Programı” kapsamındaki bankaların 2001 yıl sonu mali tablolarına enflasyonun etkisi yansıtılmıştır⁴³. Program kapsamındaki bankalar, bilançolarında enflasyon muhasebesi nedeniyle yüksek miktarda zarar açıklamak zorunda kalmışlardır.

Sonuç olarak, yeniden yapılandırma süreci çerçevesinde şu gelişmeler kaydedilmiştir⁴⁴:

- Bankacılık sektöründe özkaynak artışını özendirme amacıyla, gayrimenkul ve iştirak hissesi satışından doğan kazançlara vergi teşvikleri getirilmiştir.
- TL mevduatlar için ayrılan münzam karşılıklara faiz ödenmesi uygulamasına başlanmıştır.
- Bankaların ve iştiraklerinin devir ve birleşmelerini kolaylaştırmak yönünde uygun ortam hazırlanmış, bu amaçla kurumsal devir ve birleşmeler için vergi teşvikleri getirilmiştir.
- Özel bankalar yabancı para açık pozisyonlarını önemli ölçüde kapatmışlardır.
- Bankaların karşılaşacakları riskleri en iyi şekilde yönetebilmelerine imkan verecek etkin bir iç denetim ve risk yönetimi sistemi kurmaları yönünde gerekli düzenlemeler tamamlanmıştır.
- Sermaye yeterliliği rasyosunun hesaplanmasına piyasa risklerinin de dahil edilmesine ilişkin düzenlemeler yapılmıştır.

Ulusal ve global ekonomide 2001 yılında yaşanan gelişmeler bankacılık sektörünün mevcut strateji çerçevesinde beklenen toparlanma sürecini yavaşlatmıştır. Ulusal ekonomideki durgunluğun beklenenden uzun süreceğinin ortaya çıkması, ABD’deki 11 Eylül terörist saldırıları ve izleyen dönemde Afganistan’da meydana

⁴⁰ BDDK, Banka Sermayesinin Güçlendirilmesi Programı: Gelişme Raporu, 21 Haziran 2002, s.9.

⁴¹ İstanbul Yaklaşımı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Pelin Ataman Erdönmez, “Finansal Yeniden Yapılandırma Programı”, TBB Bankacılar Dergisi, Sayı 41, Haziran 2002, s. 9-20.

⁴² BDDK (21 Haziran 2002), a.g.e., s. 13.

⁴³ Enflasyon muhasebesi uygulanmadığında aktifte bulunan ve bankalar için gizli rezerv taşıyan varlıkların değerlendirilmesi mümkün olmaz. Enflasyon muhasebesinin uygulandığı bankalarda ise özkaynakların daha yüksek olduğu dikkate alınır, hem aktiflerin hem de özkaynakların olduğundan daha yüksek bulunduğu tahmin edilir. Bu durumda karlılık performansı daha da düşer (bkz. Bankalarımız 2000, a.g.e., s. I-12).

⁴⁴ BDDK (11 Ocak 2002), a.g.e., s. 1-2.

gelen gelişmeler, Arjantin ekonomisinde yaşanan sorunların gelişmekte olan ekonomilere bakışı değiştirmesi, Orta Dođu'da yaşananlar, ABD'nin Irak'a müdahalesi bu sürecin yavaşlamasındaki belli başlı dış etkenler olarak ortaya çıkmıştır.

4. TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN GELECEĞİ VE İYİLEŞTİRİCİ ÖNERİLER

“Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı”nın başarıyla tamamlanması halinde belirsiz bir makro ekonomik yapıdan kaynaklanan sorunların ortadan kalkması beklenmelidir. Bu yeni ortamda bankacılık sektörü aktifleri büyüyecek, kamu bankalarının piyasadaki payı düşmeye devam edecek, bankacılık kesiminde yatırımların vadesi uzarken, arbitraj gelirleri ve yüksek faiz marjları gerileyecektir. Bu nedenle bankalar sürdürülebilir gelir kaynakları yaratabilmek amacıyla, faiz dışı gelirlerini artıracak faaliyetlere gireceklerdir. Küçük ölçekli bankalar bu şekilde yaşamaya devam edemeyeceklerinden bankacılık sektöründe konsolidasyon oranı yükselecektir. Yabancı sermayeli bankaların ise sistemdeki büyük bankalarla rekabet edebilmeleri için birleşme ve devralma yoluyla ölçeklerini büyütmeleri beklenmektedir⁴⁵.

Ekonomide istikrar sağlandıkça azalan kamu kağıdı işlemlerinin ve finansal arbitrajın yerine bankalar reel sektöre yöneleceklerdir. Spekülatif karlar azalacak, rekabet daha yoğun bir hale gelecek, yeterli risk yönetim tekniklerine sahip, maliyet yapıları esnek olan bankalar sektörde varlıklarını sürdürecektir ve zayıf olan bankaları satın alacaklardır. Bu şekilde bazı bankalar sistem dışında kalacaktır. Sahip oldukları isim, güçlü sermaye yapıları, risk yönetimindeki uzmanlıkları ve yabancı kaynaklara daha ucuz ulaşabilmeleri ile yabancı bankalar, daha fazla verimlilik ve etkinlik isteyen bu sistemde yerlerini alacaktır. Böylece sektörde oldukça düşük olan yabancı mülkiyet oranı artacak, bu da düşük karlılığı beraberinde getirecektir. Ayrıca bu durum banka müşterileri için daha yüksek verimlilik ve toplum için ise daha yüksek bir refah seviyesinin oluşmasına yardımcı olacaktır⁴⁶.

Bankalar gelecekte başarılı olmak için⁴⁷; teknolojiyi daha yaygın olarak kullanmaları, toplam kalite yönetimi prensiplerine ve müşteri memnuniyetine öncelik vermeleri, daha müteşebbis bir yönetim anlayışına sahip olmaları, ürün geliştirmede daha yönlendirici olmaları, alternatif dağıtım kanallarını etkin bir şekilde kullanmaları, daha eğitilmiş elemanlara sahip olmaları, düşük maliyetli fon bulabilmeleri, değişimi etkin bir şekilde yönetebilmeleri ve iş akışlarını kapsamlı olarak yeniden yapılandırabilmeleri gerekecektir.

Sonuç olarak bankalar, sermaye arttırmak, yeni ortaklar bulmak ve birleşmek suretiyle mali bünyelerini güçlendirmelidirler. Ayrıca ölçeklerini büyütmeli, düşen enflasyon sürecinde daralan kar marjlarına karşı, maliyet düşürücü ve gelir arttırıcı tedbirler almalıdırlar⁴⁸. Bunların gerçekleştirilmesini sağlamak amacıyla

⁴⁵ Alper, Berument, Malatyalı, a.g.m., s. 48.

⁴⁶ Erzan, Akçay, Yolalan, a.g.m., s.14.

⁴⁷ TBB, 2000'li Yıllarda Türk Bankacılık Sektörü, TBB Yayın No: 211, Haziran 1999, s. 8.

⁴⁸ Tunaboylu, a.g.m., s. 11.

sektörde devlet güvencesi kademeli olarak kaldırılmalı, mali yapısı güçsüz olan bankalar birleştirilmeli veya acilen tasfiye edilmeli ve kamunun mali piyasalar üzerindeki baskısı engellenmelidir⁴⁹. Bu yeni dönemde, banka yöneticilerinin bankacılığın asıl faaliyetlerine odaklanmaları, sürdürülebilir gelir kaynakları yaratmaları ve aktif-pasif yönetimi⁵⁰, kredi riski gibi konulara daha dikkatle yaklaşmaları gerekmektedir⁵¹.

KAYNAKÇA

- AKBAYGİL, Akın, *TBB'nin 44. Genel Kurulu'nda Açılış Konuşması*, www.tbb.org.tr.
- ALPER, C. Emre; BERUMENT, M. Hakan; MALATYALI, N. Kamuran (Mart-Nisan 2001), “Enflasyonla Mücadele Programı ve Türk Bankacılık Sektörünün Yapısı”, *Active Bankacılık ve Finans Dergisi*.
- ATAMAN ERDÖNMEZ, Pelin (Haziran 2002), “Finansal Yeniden Yapılandırma Programı”, *TBB Bankacılar Dergisi*, Sayı 41.
- BDDK (Ekim 2001), *Bankacılık Sektörü Değerlendirme Raporu*.
- BDDK (8 Kasım 2001), *Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı: Gelişme Raporu*.
- BDDK (15 Mayıs 2001), *Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı*.
- BDDK (11 Ocak 2002), *Banka Sermayelerinin Güçlendirilmesi*.
- BDDK (6 Şubat 2002), *Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı: Gelişme Raporu*.
- BDDK (21 Haziran 2002), *Banka Sermayesinin Güçlendirilmesi Programı: Gelişme Raporu*.
- BDDK (23 Temmuz 2002), *Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı: Gelişme Raporu*.
- BDDK (Kasım 2002), *Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı: Gelişme Raporu-V*.
- BENLİ, Abdurrahman; SÖNMEZLER, Gökhan (Haziran 2002), “Türk Bankacılık Sistemi ve Kriz”, *İktisat, İşletme ve Finans Dergisi*, Sayı 195.
- ÇANKAYA, Fikret; ÖZ, Mehmet (2001), *Türkiye’de Kamu Bankalarının Özelleştirilmesi, Kamu ve Özel Sermayeli Ticaret Bankalarında Etkinlik ve Verimlilik Analizi*, TBB Yayın No. 221, İstanbul.
- ÇOLAK, Ömer Faruk; YİĞİDİM, Aslan (Ekim 2001), *Türk Bankacılık Sektöründe Kriz*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

⁴⁹ Benli, Sönmezler, a.g.m., s. 90.

⁵⁰ Aktif-pasif yönetimi hakkında bkz. Tezer Öcal, Faruk Çolak, *Finansal Sistem ve Bankalar*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, Kasım 1999, s. 153-184.

⁵¹ Alper, Berument, Malatyali, a.g.m., s. 44.

- EKONOMİSTLER PLATFORMU, “Krizden-Yarına Bankacılık Sistemi/Ekonomistler Platformu Önerileri”, www.ekonomistler.com.
- ERÇEL, Gazi (12 Haziran 2000), “IMF İle Yapılan Stand-By Anlaşması Çerçevesinde Türk Bankacılık Sektörünün 1999 ve 2000 Yılına Dönük Değerlendirmesi”, Basın Açıklaması, Ankara.
- ERZAN, Refik; AKÇAY, Cevdet; YOLALAN, Reha (Mart-Nisan 2001), “Kuşbaşı Türk Bankacılık Sektörü?”, Active Bankacılık ve Finans Dergisi.
- GOLDSTEIN, Morris; TURNER, Philip (Çev. Ali İhsan Karacan) (Ocak 1999), *Yükselen Ekonomilerde Bankacılık Krizleri, Kökenler ve Politika Seçenekleri*, Dünya Basınevi, İstanbul.
- GÜMÜŞDİŞ, Sinan (Ocak 2001), “Bankaların Risk Yönetimi Anlayışlarını Hızlı Bir Şekilde Değıştirmeleri Gerekir”, Asomedy Dergisi.
- ÖÇAL, Tezer; ÇOLAK, Ö. Faruk (Kasım 1999), *Finansal Sistem ve Bankalar*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- TBB (Haziran 1999), *2000’li Yıllarda Türk Bankacılık Sektörü*, TBB Yayın No: 211.
- TBB (Mayıs 2001), *Bankalarımız 2000*.
- TBB (Aralık 2002), “Türkiye Ekonomisi ve Türk Bankacılık Sistemi: TBB’nin Değerlendirme ve Önerileri”, TBB Bankacılar Dergisi, Sayı 43.
- TUNABOYLU, Osman (Ocak 2001), “Enflasyonla Mücadele ve Banka Sistemimizin Durumu”, Asomedy Dergisi.